

УДК 811.161.2:81'373.2
DOI: 10.31891/2415-7929-2019-17-42-47

ТОРЧИНСЬКИЙ М. М.
Хмельницький національний університет

КВАНТИТАТИВНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ІДЕОНІМІВ

У статті визначено орієнтовну кількість власних назв нематеріальних об'єктів, кваліфікованих як ідеоніми. Підрахунки проводилися на основі денотатно-номінативної систематизації пропріальних одиниць. Згідно з нею, до цього онімного поля належать власні назви творів мистецтва – артіоніми, текстів – бібліоніми, ЗМІ – гемероніми, часових проміжків – хрононіми, об'єктів, наявних у художніх текстах та інших мистецьких творах, – відповідно, поетоніми і артіфрагментоніми. Встановлено, що це найбільша група онімів в українській мові, кількість яких становить понад 735 мільйонів.
Ключові слова: артіонім, артіфрагментонім, бібліонім, гемеронім, ідеонім, поетонім, хрононім.

TORCHYNSKYI M.
Khmelnytsky National University

QUANTITATIVE ANALYSIS OF UKRAINIAN IDEONYMES

The article defines the approximate number of intangible objects proper names that are qualified as ideonyms. The calculations are made on the basis of denotative-nominative systematization of proprietary units. According to these data, an onym field includes: the works of art proper names – artionyms, which we have counted more than 930 000; the nominations of texts – biblionyms – more than 513 650 000; the mass media names – hemronyms (216 860 000 units); time intervals proper names – chrononyms – within 630 000; the nominations of objects in fiction and other works of art – poetonyms and artifragmentonyms, which we have fixed near 3 650 000 and more than 950 000 respectively.

It was determined that it was the largest group of onymes in Ukrainian language, the number of which is more than 736 million (33 000 intangible objects names of this amount operate in Ukrainian language). The names of paper (4 000 000) and electronic (216 000 000) documents and archive materials (58 000 00) were the most fixed ones.

Encyclopedic edition «Ukrainian proper names», which is planned to include more than 300 ideonyms (nominations of holidays, posts, print publications and actors of folklore and literary works), will allow to form scientifically reliable information on the onyme space of our language for all readers.

A number of ideonym classes (hemronyms, poetonyms, artifragmentonyms, etc.) can be characterized only in context. In this situation, you need to create an onomastic frame that will help to cope with many tasks: 1) to perform not only high-quality but also quantitative analysis of onyms and not only in the texts of certain authors, but also in the genres and means of usufruct; 2) to monitor the dynamics of the use of onyms, to identify the degree of prevalence of precedent proper names and their dissemination among different groups of people; 3) to avoid certain subjectivity in the proper names study, as it will be characterized not individually selected by the researcher texts or examples, but all available materials; 4) to conclude dictionaries of certain writers or even genres, to determine the connection of the proper names with other tokens; 5) to find information about the connotation and to reveal the appeal of propriates and onymization of proper names; 6) to record the appearance of onyms-neologisms and to determine the obtaining or loss of proprietary tokens certain meanings.

Keywords: artionym, artifragmentonym, biblionym, hemronyms, ideonym, poetonym, chrononym.

Актуальність дослідження. Квантитативний аналіз мовних одиниць є важливим етапом більшості наукових студій, оскільки дозволяє з'ясувати продуктивність окремих різновидів досліджуваного матеріалу, що, у свою чергу, уможливило його компаративну характеристику на різних рівнях. Саме тому кількісний опис пропріативів є актуальним завданням, тому що визначити поширені, малопоширені і непоширені типи пропріативів можна, лише знаючи їхню загальну кількість.

Звичайно, точну кількість слів (як власних, так і загальних) підрахувати важко, оскільки кодифікація завжди на крок відстає від живої мови, яка постійно змінюється, запозичує щось нове, збагачується неологізмами, позбувається застарілих і непотрібних слів, містить діалектизми, вживані на обмежених територіях, і професійні жаргонізми, відомі лише у вузьких сферах. Тому всі цифри, які наводяться для кількісної характеристики лексичного запасу мов, слід вважати дуже приблизними [див.: 17, с. 198].

Аналіз останніх джерел. Загальновідомо, що кількісно пропріативи домінують над апелятивами, і це кваліфікується як диференційна ознака власних назв. Водночас ономасти зазначають, що в лексичному запасі окремої людини апелятивів значно більше, ніж онімів. Причиною цього Ю. О. Карпенко вважав те, що апелятиви є центральним шаром лексики, а оніми становлять її потужну периферію з дуже різною сферою поширення. Цікавим є і висновок дослідника, що загалом у мові на одну загальну назву припадає до кількох сотень власних [див.: 5, с. 83–84].

Підрахунки є тривалим, багатоетапним процесом, оскільки, структуруючи онімний простір, ми виокремили до двох тисяч різновидів пропріативів, об'єднаних у шість онімних полів. Чотири з них у квантитативному аспекті вже схарактеризовані у статтях, надрукованих у збірниках наукових праць у Львові [див.: 14], Одесі [див.: 16], Умані [див.: 15] і Хмельницькому [див.: 17], у яких визначено кількість відповідних топонімів, прагматонімів, ергонімів і вітонімів.

Постановка проблеми. Мета цієї статті – зробити квантитативний опис ідеонімів.

При встановленні кількості онімів ми намагалися врахувати низку особливостей [див.: 14–17].

По-перше, розмежовано номінації, що належать до активного словникового запасу й активно використовуються мовцями, та наймення пасивного словника, що побутують у просторічному мовленні й не поширені повсюдно.

По-друге, на основі аналізу численних праць, у яких характеризувалися різні розряди онімної лексики, ми встановлювали так званий коефіцієнт динаміки ономастикону, сутність якого полягає в тому, скільки разів той чи інший денотат протягом усього періоду його існування змінював своє найменування.

По-третє, для певних розрядів пропріальних одиниць вагоме значення має хронологічний показник, який дозволяє врахувати кількість онімів, що існувала в попередні роки, десятиліття і навіть століття.

По-четверте, ми фіксували не лише українські прагматоніми, а й власні назви, запозичені з інших мов, які активно використовуються мовцями в Україні.

По-п'яте, визначаючи кількість онімів, ми намагалися врахувати явища полісемії, омонімії та синонімії, які в ономастиці проявляються своєрідно. Так, різні назви одного й того самого об'єкта кваліфікуються як синоніми і рахуються як окремі оніми. Однакові номінації різних денотатів є омонімами й аналізуються, як у попередньому випадку. Однакові номінації об'єктів, які належать до однієї групи, кваліфікуються як багатозначні слова і рахуються лише один раз. Зауважимо, що кількість пропріативів різних розрядів нами подається уже із врахуванням названих вище показників.

Інформацію про кількість власних назв космічних об'єктів ми брали із праць як вітчизняних учених (див.: 1–3; 6–11; 13; 18–19), так і зарубіжних, зі словників і довідників, а також із численних сайтів в Інтернеті (їх настільки багато, що неможливо перерахувати у списку використаних джерел).

Виклад основного матеріалу. Серед шести основних різновидів пропріативів, безперечно, найбільш розгалуженою є структура ідеонімів, до яких зараховують найменування творів мистецтва – артіоніми, писемних творів – бібліоніми, ЗМІ – гемероніми, часових відрізків – хрононіми, денотатів власних назв, засвідчених у художньому мовленні та в інших жанрах мистецтва, – відповідно поетоніми і артіфрагментоніми.

Значну частину ідеонімів зафіксувати досить важко через їхню величезну кількість, створення об'єктів протягом тривалого часу, відсутність науково достовірної інформації тощо, однак загальну картину ідеонімного простору ми спробуємо відтворити.

Підраховуючи кількість артіонімів, бібліонімів, поетонімів і артіфрагментонімів, ми, крім даних Інтернету, використовували інформацію про кількість письменників, музикантів, художників та інших митців як в Україні, так і за кордоном (зокрема, Спілка письменників України складається з 250 осіб, композиторів – з 400, а художників – з 4 330); шляхом аналізу творчості кількох представників різних напрямів визначали обсяги їхньої спадщини (так, Т. Шевченко написав майже 250 творів, а І. Франко – 6 000), звертали увагу на тривалість існування певного жанру, наявність спільних сюжетів і тем у творчості тощо.

На нашу думку, кількість найменувань мистецьких творів становить понад 930 000 (з них у мові функціонує не більше ніж 10 000), і це, зокрема, власні назви картин і гравюр (майже 100 000: «Дівчина на кулі» П. Пікассо, «Мона Ліза» Л. да Вінчі), скульптур (понад 8 000: «Давид» Донателло, «Стела Христа» П. Гогена), ікон (в межах 1 000: «Боянська ікона Пресвятої Богородиці», «Спас Нерукотворний»), фотографій (понад 80 000: «Долина Тіней Смерті» Р. Фентона, «Озеро в місячному сяйві» Е. Стеймена), спектаклів (майже 10 000: опера «Аїда» Д. Верді, балет «Лускунчик» П. Чайковського), концертів і циркових вистав (понад 5 000: «Всім серцем любить Україну свою», «Різдвяні зустрічі з Аллою Пугачовою»), окремих номерів (до 10 000: «Зайчики» і «Сало» у «Кривому дзеркалі»), танців (до 2 000: «Бички», «Гопаки»), пісень (понад 80 000: «Виклик» М. Лисенка, «Черемшина» В. Михайлюка), інших музичних творів (до 20 000: «Балетна сюїта» А. Рудницького, «Симфонія № 6 «Ранок» Й. Гайдна), альбомів і дисків (більш ніж 15 000: «Дзеркало душі» А. Пугачової, «Інтоніції» Т. Кароль), фільмів і серіалів (близько 600 000: телесеріал «Слуга народу», кінофільм «Тіні забутих предків»).

Для прикладу наведемо алгоритм підрахунку пісень. Лише українських народних пісень зафіксовано найбільше у світі – близько 15 500 («Несе Галя воду», «Ой у гаю при Дунаю»); пісень інших народів значно менше – до 1 000 (польська «Гей, соколи», білоруська «Шумлять верби»); близько ста українських письменників-піснярів за рік створюють у середньому по десять пісень, а із врахуванням коефіцієнтів багатозначності і хронології їх буде 45 000 («Водограй» В. Івасюка, «Ясени» О. Білаша); досить популярні й іншомовні вокальні твори – до 20 000 (пісня А. Макаревича «Перехрестя» і М. Радович «Ярмарки-фарби»); таким чином, усього нараховано понад 80 000 пропріальних одиниць.

Аналогічно визначалася кількість фільмів. В Індії, починаючи із 20-х років попереднього століття, за рік знімають більш ніж 1 000 фільмів, у США – понад 700, в інших країнах – понад 3 000. В Україні лише студія «Укртелефільм» за останні 25 років випустила майже 3 000 зразків кіновідеопродукції, зокрема 200 художніх фільмів («Острів кохання»), 1 500 музичних («Перед концертом») і 1 200 документальних («Час темряви»). За рік у світі знімається в середньому до 5 000 ігрових («Весілля в Малинівці», «Школа. Недитячі ігри»), 2 000 анімаційних («Білосніжка та семеро гномів», «Том і Джеррі») і понад 10 000 так званих документальних («Віддалений гавкіт собак», «Ікар»), а всього нараховано близько 600 000 номінацій.

Ще більш поширені бібліоніми, кількість яких орієнтовно становить більш ніж 513 650 000 (з них у мові – не більше ніж 5 000). До цієї групи відносимо найменування майже 890 000 художніх (повість

«Дорогою ціною» М. Коцюбинського, роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного), понад 5 000 000 публіцистичних (статей, коментарів, репортажів тощо: «Знову вибухи в Тегерані», «Україна буде з хлібом»), більш ніж 1 000 000 наукових (дисертацій, монографій, словників, підручників, статей: «Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії» Л. О. Белея, «Ойконімія Волині» В. П. Шульгача), а також до 3 000 000 студентських наукових праць (курсівих і дипломних робіт, тез і статей: реферат «Історія письма», дипломна робота «Гідронімія верхнього Південного Бугу»), до 40 000 000 епістолярних (Інструктивний лист МОН України «Про планування навчального навантаження викладачів вищих навчальних закладів», Лист МОЗ України «Упорядкування обліку державного майна»), більш ніж 1 000 церковних (молитви «Вірую» й «Отче наш»), а також номінацій майже 400 000 000 документів (постанов, законів, угод, актів тощо: наказ «Про преміювання кращих працівників підприємства з нагоди професійного свята», угода «Про співпрацю в освітній галузі між Україною і Республікою Білорусь»), понад 58 000 000 архівних матеріалів (архівні справи «Відомості про кількість душ в містах по губерніях, які є в їхньому віданні», «Про перебування в Малоросійській губернії»), понад 200 000 серій, збірок та альманахів (збірник наукових праць «Актуальні проблеми філології», альманах «Русалка Дністровая»), 3 250 000 розділів, параграфів та інших частин друкованих видань (розділ «На нашій землі» роману «Велика рідня» М. Стельмаха, параграф «Ойконіми, утворені морфологічним способом» дисертації «Семантико-словотвірні типи ойконімів Прикарпаття (XII–XX ст.)» М. М. Габорака), більш ніж 1 500 000 карт, атласів, схем, таблиць (таблиця «Динаміка ойконімного процесу південно-східної Волині», «Карта Подільської губернії»), до 5 000 правил, наукових законів і відкриттів («Періодична таблиця» Д. Менделєєва, «Теорія відносності» А. Ейнштейна), до 1 000 000 лекцій та інших усних виступів (лекція «Односкладні речення», виступ лікаря «Про шкідливість паління, алкоголю і наркоманії»).

Зважаючи на тісний зв'язок художньої літератури з поетонімією, деталізуємо обсяги першої. На нашу думку, існує до 500 000 найменувань малих поетичних форм («Каменярь» І. Франка, «Про цінність часу» Л. Костенко) і до 3 000 великих, на кшталт поем («Давня казка» Лесі Українки і «Катерина» Т. Шевченка); близько 6 000 драматичних творів («Пігмаліон» Б. Шоу і «Сто тисяч» І. Карпенка-Карого); до 100 000 дрібних прозових творів (анекдоти «Про навчання пса» і «Як потрібно сповідатися»), до 150 000 малих (оповідання «Літній вечір» М. Вінграновського і «Сім'я дикої качки» Є. Гуцала), близько 15 000 середніх (повісті С. Васильченка «В бур'янах» і Г. Квітки-Основ'яненка «Маруся») і до 10 000 великих (романи «Людолови» З. Тулуб і «Три мушкетери» О. Дюма), а також понад 100 000 фольклорних творів: дум, історичних пісень і билин (до 1 000: «Бідна вдова і три сини», «Дума про Марусю Богуславку»), казок (в межах 73 000: «Коза-дереза», «Яйце-райце»), міфів, легенд і переказів (до 30 000: «Білобог і Чорнобог», «Притча про блудного сина»).

Кількість номінацій казок – це в основному назви творів вітчизняних та іноземних авторів (наприклад, до 60 000 українських народних казок: «Колобок», «Пан Коцький», понад 10 000 казок інших народів: азербайджанська казка «Вовк і лис», французька казка «Необачна дівчина», до 1 000 казок українських авторів: «Незвичайне королівство» О. Шелепала і «Фарбований лис» І. Франка і до 2 000 – іноземних: «Дюймовочка» Г. К. Андерсена і «Кіт в чоботях» Ш. Перро).

Гемероніми об'єднують власні назви засобів масової інформації – як друкованих (до 10 000 газет, журналів, бюлетенів тощо: «Дивослово», «Освіта України»), так і електронних, зокрема теле- (майже 500 телеканалів, щотижня – до 10 000 передач, за рік – 2 600 000; за 70 років – ще 60 000 000; коефіцієнт багатозначності 100; всього 626 000 пропріативів: «Міняю жінку», «Ранок з «Україною»») і радіопередач (близько 1 000 радіостанцій, щодня – до 20 передач, за рік – 7 300 000, за 80 років – ще понад 11 000 000; коефіцієнт багатозначності 100; всього 183 000 номінацій: «А ми до вас в обідній час», «Великі історії кохання»), а також Інтернет-користувачів (всього 21 600 000, кожен з яких створює не менше ніж 10 файлів, папок, сайтів тощо, що складе 216 000 000 онімів: сайт «Кафедра української філології Хмельницького національного університету», файл «Брейн ринг на День української писемності і мови», причому полісемія практично не простежується). Додамо компоненти мобільного зв'язку, такі як логотипи, сектори, рінгтони тощо, і кількість пропріальних одиниць становитиме 400 000 000, проте надвисокий коефіцієнт багатозначності (10 000) зменшує цю кількість до 40 000: сектор «Архів», логотип «Ти мені снишся».

Таким чином, український гемеронімікон, за нашими підрахунками, складає майже 216 860 000 власних назв, проте в мові їх зовсім небагато – близько 3 000.

Поетонімічні студії є одними з найбільш продуктивних в Україні, що дозволяє з'ясувати кількість власних назв, засвідчених у різних жанрах художнього мовлення. Наприклад, у поезіях В. Стуса наявні 400 онімів [див.: 10], у 212 французьких сонетах – понад 500 [див.: 6], у творах Є. Маланюка – 10 000 [див.: 11], у 23 драматичних творах Лесі Українки – 726 [див.: 8], у романі В. Набокова «Запрошення на страту» – понад 500 [див.: 7], у 4 прозових творах Ю. Яновського – 804 [див.: 19], у прозі М. Хвильового – 984 [див.: 18], у романах Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттера – 1 034 [див.: 2], у 20 французьких романах XIX–XX ст. – 10 000 [див.: 9], у 830 казках – найменування 118 персонажів і 388 героїв [див.: 1].

На основі цих та інших даних, знаючи орієнтовну кількість художніх творів різних жанрів, ми встановлюємо таку чисельність поетонімів: у віршах – 1 (всього до 500 000: *Латинів дуб, Брут, Цезар* у поезії «Люкреція» О. Ольжича), піснях – 1 (80 000: *Галя, Дон* у пісні «Їхали козаки...»), поемах – 10 (30 000:

Адонай, Даліла, Єгова, Палестина, Самсон у поемі «Самсон» Лесі Українки), п'єсах – 20 (120 000: Ковалиха, Кравцов, Оленка, Скирда, Чорний у п'єсі «Голубі олені» О. Коломійця), анекдотах та усмішках – 2 (до 200 000: Вовочка, Оленка і Петрусь в анекдоті «Найцінніша річ»), оповіданнях – 10 (до 1 500 000: «Вибір життя», Земля, Марс, Плутон, Толька Водяний в оповіданні «П'ятниця, 13» Г. Каранди), повістях – 30 (450 000: Дунай, Михайлик, Панас, Херсонщина, Явдоха в повісті «Щедрий вечір» М. Стельмаха), романах – 400 (4 000 000: Галя, Грицько, Мотря, Піски, Сибір Чіпка в романі «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного), думах – 10 (10 000: Алкан-паша, Козлов, Марко Рудий, Трапезунд, Чорне море в думі «Самійло Кішка»), казках – 5 (365 000: Вернигора, Вернидуб, Котигорошко, Крутивус у казці «Котигорошко»), міфах та легендах – 2 (до 60 000: Афродита, Галатея, Кіпр, Парос, Пігмаліон у міфі «Пігмаліон»). Загалом кількість поетонімів, із врахуванням коефіцієнта багатозначності 2, визначаємо в межах 3 650 000; закріпилися в мові не більше ніж 5 000 номінацій.

Аналогічно (з коефіцієнтом багатозначності 5) визначаємо чисельність артіфрагментонімів – понад 950 000 (у мові – близько 2 000), і це номінації, пов'язані з картинами – 0,5 (всього 50 000: Єва на картині «Єва» І. Марчука), скульптурами – 0,5 (4 000: Андромеда як скульптура «Андромеда» О. Родена), іконами – 2 (2 000: Ісус Христос на іконі «Таємна вечеря»), фотографіями – 0,5 (40 000: Гула Шарбат на фото «Афганська Мона Ліза» С. Маккаррі), спектаклями – 20 (200 000: Марк, Марта, Петро Олексійович, Тінь, місто X у спектаклі «Кав'ярня № 6» О. Кравченко), художніми номерами – 2 (20 000: Дніпрогес, Донбас, Карпати, Росія, Україна в номері «Уболівальники» В. Данильця і В. Мойсієнка), мультфільмами – 5 (500 000: дівчинка Галя, крокодил Гена, папочка Лариска, лев Чандр, Шапокляк у мультфільмі «Чебурашка») та художніми фільмами і серіалами – 100 (4 000 000: Василь Петрович Голобородько, Діма, Наташа, Юрій Іванович Чуйко в серіалі «Слуга народу»).

Окремі дослідники намагалися з'ясувати і кількість хрононімів: наприклад, С. А. Реммер проаналізував 3 015 хрононімів [див.: 13], а І. В. Бочарова – 3 500 назв релігійних свят [див.: 3].

На нашу думку, таких номінацій значно більше (у межах 630 000, в мові – до 8 000), і це насамперед найменування свят (понад 6 000: Івана Купала, Покрова Пресвятої Богородиці), військових конфліктів (понад 10 000: Оршанська битва, Столітня війна), конференцій (до 100 000: наукова конференція «Дні артимології в Києві», XV Всеукраїнська ономастична конференція), фестивалів (близько 100 000: XII Фестиваль фотоклубів України, «Джура-Самар-Фест»), конкурсів (до 100 000: Конкурс перекладів чилійської поезії – 2018, V Конкурс «Хортицькі дзвони імені Марини Браццло»), спортивних змагань (до 5 000: Міжнародний дитячий турнір «Кубок Ю.Г. Затворницького», Чемпіонат України з хокею), виставок (майже 100 000: Перша міжнародна триєнале малих форм графіки «Intagio», XXII Міжнародна виставка посуду «Tableware»), а також ігор (понад 200 000: «Дарвін», «Штурмовик»), технологічних катастроф (до 2 000: Аральська катастрофа, Чорнобильська аварія) та інших часових проміжків (понад 10 000: Петрівка, Ренесанс).

Висновки. Загалом саме ідеонімія є найбільшим онімним полем, компонентами якого є 736 670 000 пропріативів, що становить 77,62 % від їхньої загальної кількості. Проте як одиниці мови функціонує лише близько 33 000 власних назв нематеріальних об'єктів. Якщо деталізувати продуктивність окремих різновидів ідеонімів, то найбільше фіксується найменувань паперових (400 000 000) і електронних (216 000 000) документів, архівних матеріалів (58 000 00) і листів (40 000 000).

Перспективи використання результатів дослідження. З'ясувавши кількість власних назв, які належать до усіх шести онімних полів, ми зможемо встановити загальну кількість пропріативів, зокрема тих, які належать до сфери мови. Потрібно також розробити критерії, за якими ономастикон України співвідноситься з онімними системами інших країн на основі їх площі, кількості населення, економічного розвитку, історії держави тощо.

Наявність такої сукупності власних назв і практично щоденне їх збільшення унеможливають комплексне дослідження цієї групи лексики вручну, без застосування електронних засобів. На нашу думку, варто поєднувати два шляхи аналізу – укладання словників та створення українського ономастичного корпусу [див.: 17, с. 200].

Безумовно, лексикографічне опрацювання онімного матеріалу вже має чимало напрацювань, адже наявні словники і довідники багатьох різновидів пропріативів. На особливу увагу заслуговують ті найменування нематеріальних об'єктів, які характеризуються етнокультурною знаковістю. Вдалою спробою опису таких пропріативів є створений В. В. Жайворонком словник-довідник «Знаки української етнокультури» [див.: 4], що вміщує близько 10 000 лексем, з яких безпосередньо пропріальної лексики стосуються 714 слів, зокрема 300 ідеонімів (номінації свят, постів, друкованих видань та дійових осіб фольклорних і літературних творів). На нашу думку, з поданого переліку ґрунтовного опису в друкованому або електронному вигляді (з енциклопедичною інформацією про носія найменування і детальною лінгвістичною характеристикою) потребує ще більше ідеонімів (сюди варто насамперед включити номінації знакових для української і світової культури творів, на кшталт: «Кобзар» Т. Шевченка чи «Мона Ліза» Л. да Вінчі). Безперечно, енциклопедичне видання «Українські власні назви» дозволить сформулювати в читачів науково достовірну інформацію про онімний простір нашої мови.

Однак є низка ідеонімних підвидів (гемеронімів, поетонімів, артіфрагментонімів тощо), характеристика яких можлива лише в контексті, і звичайний перелік найменувань нічого не дасть

дослідникові. У такій ситуації потрібно створювати ономастичний корпус, про що досить детально писала В. Ю. Неклесова [див.: 12].

На її думку, ономастичний корпус, тобто колекція текстів та їхніх фрагментів, що містить пропріальні одиниці і зберігається в електронному вигляді, має складатися з трьох пластів: усного (спектаклі, фільми або телесеріали, випуски новин, сучасні та народні пісні, інтерв'ю зірок, парламентських діячів та громадян, рекламні блоки тощо), писемного (статті з газет та журналів, художні твори або їхні частини, документи, архівні дані, листи, наукові праці, релігійні тексти тощо, а також наявні реєстри, каталоги, переліки власних назв) та електронного (цитати з форумів і блогів, а також інформація про різні види діяльності, що певним чином стосується функціонування пропріальних одиниць). Можна ці пласти кваліфікувати і по-іншому: художній, публіцистичний, розмовний, фольклорний, діалектний, Інтернет-спілкування, однак основними в обох випадках є виокремлення двох частин – писемних та усних текстів. Хронологічні межі корпусу власних назв планується зробити широкими: від перших пам'яток до сьогодення.

Проект Ономастичного корпусу сприятиме вирішенню багатьох завдань: 1) виконувати не лише якісний, а й кількісний аналіз онімів, причому не лише в текстах певних авторів, а й у жанрах та засобах узусу; 2) простежувати динаміку вживання онімів, виявляти ступінь вживаності прецедентних власних назв та їх поширення серед різних верств населення; 3) уникати певної суб'єктивності у вивченні власних назв, оскільки характеризуватися будуть не індивідуально обрані дослідником тексти або приклади, а всі наявні матеріали; 4) укладати словники певних письменників або навіть жанрів, визначати зв'язки власних назв з іншими лексемами; 5) знаходити інформацію про конотонімізацію та простежувати апелятивізацію пропріативів і онімізацію загальних назв; 6) фіксувати появу онімів-неологізмів та виявляти набуття або втрату пропріальними лексемами певних значень.

В. Є. Неклесова пропонує організувати пошук Ономастичним корпусом за декількома ключами: ключовим словом, ономастичним розрядом, якщо наявна міжонімна омонімія, за темою або автором тексту, якщо ми говоримо про мову певного митця, за стилем тощо.

Визначено і приблизний план, за яким планується скласти корпус. І якщо з двома пунктами можна погодитися (мається на увазі – включати лише індивідуальні найменування окремих одиничних об'єктів і розмежовувати їх за жанрами: поетичний, розмовний, електронний, газетний, розмовний тощо), то з першим (не виокремлювати типи власних назв, адже ще й досі не обговорено багато аспектів їхньої класифікації) варто посперечатися, оскільки така градація якраз і дозволить чітко визначати характерні (зокрема і квантитативні) ознаки різних типів онімів.

Загалом і енциклопедичне опрацювання стрижневих для українського ономастикону власних назв, і створення Ономастичного корпусу не лише дозволять підняти на якісно вищий рівень ономастичні студії в Україні, а й стануть у нагоді представникам інших галузей знань (філософії, історії, соціології, культурології тощо).

Література

1. Апоненко І. М. Еволюція власного імені в жанрі російської казки (від народної до літературної): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 – рос. мова / І. М. Апоненко. – Дніпропетровськ, 2010. – 21 с.
2. Бережна М. В. Ономастикон романів Дж. К. Ролінг циклу «Гаррі Поттер» в українському та російському перекладах: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 – перекладознавство / М. В. Бережна. – К., 2009. – 20 с.
3. Бочарова І. В. Лексико-семантичні та граматичні параметри назв релігійних свят у сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / І. В. Бочарова. – К., 1999. – 17 с.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
5. Карпенко Ю. О. Власні назви / Ю. О. Карпенко // Українська мова: Енциклопедія. – 2-ге вид, випр. і доп. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 83–84.
6. Качановська Т. О. Поетика оніма у французьких сонетах XIX століття як перекладознавча проблема (на матеріалі сонетів Ж. де Нерваля, Ш. Бодлера, С. Малларме та Ж.-М. де Ередіа): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16 – перекладознавство / Т. О. Качановська. – К., 2006. – 226 с.
7. Кравченко Е. О. Поетика онімів у романі В. Набокова «Запрошення на страту»: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 – рос. мова / Е. О. Кравченко. – Дніпропетровськ, 2006. – 17 с.
8. Крупеньова Т. І. Функції власних назв у драматичних творах Лесі Українки: монографія / Т. І. Крупеньова. – Одеса: Астропринт, 2004. – 160 с.
9. Литвин Л. В. Ономастична система художньої прози (на матеріалі французьких романів XIX–XX століть): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05 – романські мови / Л. В. Литвин. – К., 2006. – 17 с.
10. Лупол А. В. Онімний простір у поезії Василя Стуса: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / А. В. Лупол. – Одеса, 2011. – 23 с.
11. Мельник Г. І. Онімікон у структурі ідіостилю (на матеріалі поезії Євгена Маланюка): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / Г. І. Мельник. – Одеса, 2009. – 21 с.
12. Неклесова В. Ю. Формування українського ономастичного корпусу / В. Ю. Неклесова // Записки з ономастики: збірник наукових праць. – Одеса: Астропринт, 2015. – Вип. 18. – С. 541–547.
13. Реммер С. А. Хрононіми як особливий розряд власних імен: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – рос. мова / С. А. Реммер. – Дніпропетровськ, 2005. – 17 с.
14. Торчинський М. М. Квантитативна характеристика власних географічних назв / М. М. Торчинський // Вісник Львівського університету. Серія Філологічна. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019. – Вип. 72. – С. 276–287.
15. Торчинський М. М. Квантитативна характеристика української ергонімії / М. М. Торчинський // Філологічний часопис: науковий журнал. – Умань: Візаві, 2019. – Вип. 1 (19). – С. 139–148.

16. Торчинський М. М. Кількісна характеристика власних назв матеріальних об'єктів / М. М. Торчинський // Записки з українського мовознавства: збірник наукових праць. – Одеса, 2019. – Вип. 26. Том 1. – С. 171–180.
17. Торчинський М. М. Кількісна характеристика власних назв об'єктів живої природи / М. М. Торчинський // Актуальні проблеми філології та перекладознавства: збірник наукових праць. – Хмельницький, 2019. – Вип. 16. – С. 197–201.
18. Усова О. О. Ономастикон художніх творів Миколи Хвильового : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / О. О. Усова. – Донецьк, 2006. – 15 с.
19. Шотова-Ніколенко Г. В. Онімний простір романів Ю. І. Яновського : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – укр. мова / Г. В. Шотова-Ніколенко. – Одеса, 2006. – 21 с.

References

1. Aponenko I. M. Evoliutsiia vlasnoho imeni v zhanri rosiiskoi kazky (vid narodnoi do literaturnoi) : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.02 – ros. mova / I. M. Aponenko. – Dnipropetrovsk, 2010. – 21 s.
2. Berezhna M. V. Onomastykon romaniv Dzh. K. Roling tsykladu «Harri Potter» v ukrainskomu ta rosiiskomu perekladakh: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.16 – perekladoznavstvo / M. V. Berezhna. – K., 2009. – 20 s.
3. Bocharova I. V. Leksyko-semantychni ta hramatychni parametry nazv relihiinykh sviat u suchasni ukrainskii movi : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 – ukr. mova / I. V. Bocharova. – K., 1999. – 17 s.
4. Zhaivoronok V. V. Znaky ukrainskoi etnokultury : slovnyk-dovidnyk / V. V. Zhaivoronok. – K.: Dovira, 2006. – 703 s.
5. Karpenko Yu. O. Vlasni nazvy / Yu. O. Karpenko // Ukrainska mova : Entsyklopediia. – 2-he vyd, vypr. i dop. – K. : Vyd-vo «Ukrainska entsyklopediia» im. M. P. Bazhana, 2004. – S. 83–84.
6. Kachanovska T. O. Poetyka onima u frantsuzkykh sonetakh XIX stolittia yak perekladoznavcha problema (na materialii sonetiv Zh. de Nervalia, Sh. Bodlera, S. Mallarme ta Zh.-M. de Eredia) : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.16 – perekladoznavstvo / T. O. Kachanovska. – K., 2006. – 226 s.
7. Kravchenko E. O. Poetyka onimiv u romani V. Nabokova «Zaproshehnia na stratu» : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.02 – ros. mova / E. O. Kravchenko. – Dnipropetrovsk, 2006. – 17 s.
8. Krupenova T. I. Funktsii vlasnykh nazv u dramatychnykh tvorakh Lesi Ukrainky : monohrafiia / T. I. Krupenova. – Odesa : Astroprint, 2004. – 160 s.
9. Lytvyn L. V. Onomastychna systema khudozhnoi prozy (na materialii frantsuzkykh romaniv XIX–XX stolit) : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.05 – romanski movy / L. V. Lytvyn. – K., 2006. – 17 s.
10. Lupol A. V. Onimnyi prostir u poezii Vasylia Stusa : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 – ukr. mova / A. V. Lupol. – Odesa, 2011. – 23 s.
11. Melnyk H. I. Onimikon u strukturi idiostyliu (na materialii poezii Yevhena Malaniuka) : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 – ukr. mova / H. I. Melnyk. – Odesa, 2009. – 21 s.
12. Neklesova V. Yu. Formuvannia ukrainskoho onomastychnoho korpusu / V. Yu. Neklesova // Zapysky z onomastyky: zbirnyk naukovykh prats. – Odesa : Astroprint, 2015. – Vyp. 18. – S. 541–547.
13. Remmer S. A. Khrononimy yak osoblyvyi rozriad vlasnykh imen : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 – ros. mova / S. A. Remmer. – Dnipropetrovsk, 2005. – 17 s.
14. Torchynskiy M. M. Kvantytatyvna kharakterystyka vlasnykh heohrafichnykh nazv / M. M. Torchynskiy // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia Filolohichna. – Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka, 2019. – Vyp. 72. – S. 276–287.
15. Torchynskiy M. M. Kvantytatyvna kharakterystyka ukrainskoi erhonimii / M. M. Torchynskiy // Filolohichni chasopys: naukovyi zhurnal. – Uman: Vizavi, 2019. – Vyp. 1 (19). – S. 139–148.
16. Torchynskiy M. M. Kil'kisna kharakterystyka vlasnykh nazv materialnykh ob'ektiv / M. M. Torchynskiy // Zapysky z ukrainskoho movoznavstva: zbirnyk naukovykh prats. – Odesa, 2019. – Vyp. 26. Tom 1. – S. 171–180.
17. Torchynskiy M. M. Kil'kisna kharakterystyka vlasnykh nazv ob'ektiv zhyvoi pryrody / M. M. Torchynskiy // Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva: zbirnyk naukovykh prats. – Khmelnytskyi, 2019. – Vyp. 16. – S. 197–201.
18. Usova O. O. Onomastykon khudozhnikh tvoriv Mykoly Khvylovoho : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 – ukr. mova / O. O. Usova. – Donetsk, 2006. – 15 s.
19. Shotova-Nikolenko H. V. Onimnyi prostir romaniv Yu. I. Yanovskoho : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 – ukr. mova / H. V. Shotova-Nikolenko. – Odesa, 2006. – 21 s.

Рецензія/Peer review : 17.06.2019

Надрукована/Printed : 04.07.2019